

VERKLARING

- cultuurground met vochtgebonden vegetatie
- bossen (CVN, overig bos)
- droge en natte heide
- gebied met hagen hout-waaien en houtsingels
- waardevolle dijkvegetatie
- waardevolle beek

A - LOCATIE BOSSEN

- ① Molketal
- ② Vossenbroek
- ③ Gortelsche Bosch

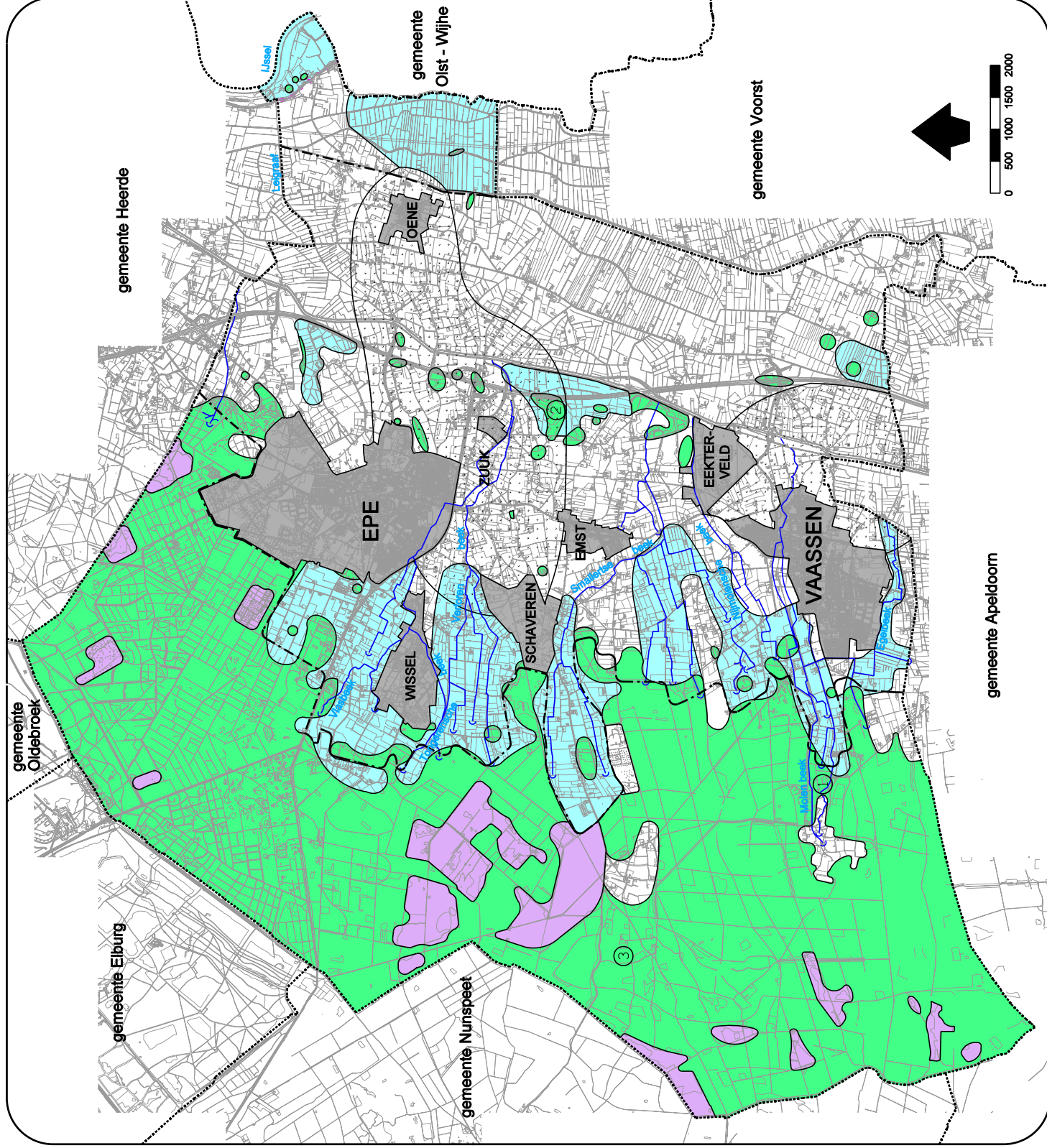
--- grens landschapstypen

 gebieden welke in andere plannen geregeld zijn

..... gemeentegrens

afbeelding 5a

NATUURWAARDEN (flora)

Flora

De botanische waarden in het stuwwallandschap hangen samen met de aanwezige naald- en loofbossen en droge en natte heideterreinen.

Bossen

De bossen van de Veluwe bestaan uit verschillende typen. Het loofbos op de voedselarme bodems bestaat uit Eiken-Berkenbos. De bossen van dit type hebben als voornaamste boomsoorten de zomereik, ruwe berk en zachte berk. In de struiklaag komen lijsterbes en vuilboom voor. De voornaamste kruiden in de ondergroei zijn bochtige smelev, pijpestrootje en blauwe bosbes. Op meer voedselrijke bodems, langs de rand van de stuwwal, is vooral Beuken-Eikenbos aanwezig. De voornaamste boomsoorten in dit type zijn zomereik, beuk en wintereik. De jonge naaldbossen zijn soortenarm. De ondergroei van het oudere naaldbos vertoont grote overeenkomsten met die van het Eiken-Berkenbos.

Twee bosgebieden hebben een speciale betekenis als referentie voor natuurlijke bosgebieden in Nederland (zogenaamde A-locatie bossen), te weten het Gortelsche bos en Motketel. Het Gortelsche Bos is een voormalig malebos: een gesloten beukenbos met enige wintereik, waarin dikke kromme beuken domineren. Vanwege een geschikt microklimaat in het bos (lage temperatuur en hoge luchtvochtigheid), zijn bijzondere paddestoelen en mossen aanwezig. Onder meer helmroestmos, flesjesroestmos, klein kringmos en trompetkroesmos zijn kwetsbare tot zeer kwetsbare rode-lijstsoorten. Het bosgebied Motketel is gelegen in een dalvormige laagte en bestaat uit oude boskernen en enkele bosweides. In het gebied liggen vele sprengenkoppen. Vanwege de bijzonder hydrologische omstandigheden kent het gebied een grote afwisseling van diverse bosgemeenschappen op kleine schaal: droog en vochtig Wintereiken-Beukenbos, Gierstgras-Beukenbos en in de laagste delen het Berken-Elzenbroek.

Heideterreinen

De heideterreinen liggen voornamelijk op droog terrein en worden gedomineerd door vegetaties van struikheide, kruipbrem, stekbrem en bochtige smelev. Delen van de heide zijn rijk aan blauwe bosbes, rode bosbes en kussentjesmos. Deze bosbesheide komt binnen West-Europa vrijwel uitsluitend op de Oost-Veluwe voor. Op vochtiger, lemiger bodems overheerst de dopheide; ook komt kraaiheide voor. Op enkele plaatsen liggen vennen, waarlangs vaak een strook natte heide voorkomt met dopheide, veenbies, veenpluis, witte snavelbies en diverse soorten veenmossoorten.

Fauna

De bossen en heideterreinen in het plangebied vormen een leefgebied voor onder meer grote zoogdieren, vogels, reptielen en insecten. Grote grazers treffen er een relatief arm foerageergebied aan. Herten en reeën die elders op rijkere gronden grazen, zijn groter en gezonder.

Zoogdieren

Van de grote zoogdieren komen edelhert, damhert en wild zwijn voor. Deze soorten hebben in het plangebied de kern van het verspreidingsgebied op de Noord-Oost Veluwe. Daarnaast ko-

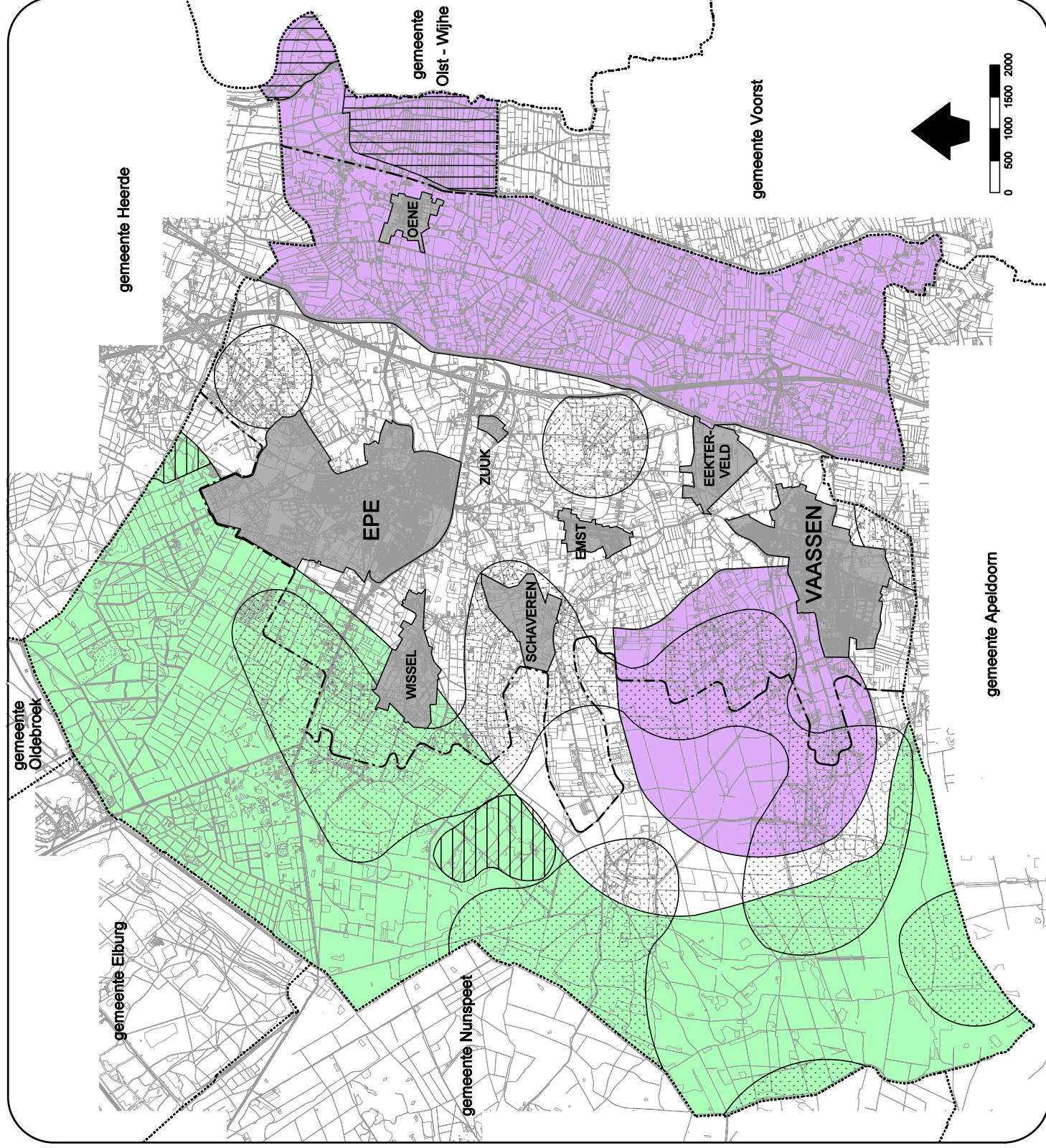
VERKLARING

- leefgebied van grof wild
(o.a. edelhert, damhart, wild zwijn)
- leefgebied das
- weidevogelgebied
- belangrijke leefomgeving van
vogels op een heide
en stuifzandgebied
(o.a. roodborsttapuit, geelgors)
- leefgebied voor amfibieën
- grens landschapstypen

- gebieden welke in andere
plannen geregeld zijn
- gemeentegrens

afbeelding 5b

NATUURWAARDEN (fauna)

men bijna alle soorten zoogdieren voor die in Noord-Nederland worden aangetroffen. Voor de boomarter (Rode lijst: kwetsbaar) geldt de Veluwe als belangrijkste leefgebied in Nederland. De das gebruikt het gebied vooral om burchten te graven. De aangrenzende weidegebieden worden benut om voedsel te zoeken.

Vogels

Het Centraal Veluws Natuurgebied is vanwege haar belangrijke vogelkundige waarden aangezien als een Vogelrichtlijngebied. Binnen het Vogelrichtlijngebied de Veluwe komen kwalificerende vogelsoorten inzake bijlage I van de Vogelrichtlijn voor. Het bosgebied rondom Epe behoort tot één van de broedgebieden van de Wespendif, Nachtzwaluw, IJsvogel, Zwarte Specht, Boomleeuwerik, Duinpieper, Raaf en Glauwe Klauwier. Andere relevante broed- en trekvogelsoorten zijn Draaihals, Roodborsttapuit en Tapuit. Deze soorten komen tevens over de hele Veluwe verspreid voor in alle soorten bossen. De droge, zandige heidevelden zijn het leefgebied van de Nachtzwaluw. In de directe nabijheid van langzaam stromende beken kan de IJsvogel voorkomen.

Andere kenmerkende vogelsoorten zijn de havik, sperwer, buizerd, boomvalk en de velduil. Kenmerkende vogelsoorten van heidevelden zijn, naast de hierboven genoemde nachtzwaluw de korhoen (verdwenen), roodborsttapuit, klapekster, boompieper en geelgors. De plaatsen waar de meeste vogelsoorten voorkomen zijn gebieden met veel variatie, zoals ingeplante kapvlakten, stormvlakten, dichtgegroeide heide en structuurrijke bosranden.

Reptielen en amfibieën

Reptielen op de Veluwe zijn onder meer adder, gladde slang, zandhagedis, levend barend haagdis en hazelworm. De hazelworm is een ernstig bedreigde soort in Nederland. Met uitzondering van de hazelworm prefereren deze soorten open terreindelen of structuurrijke bosranden. Van de amfibieën zijn met name de rugstreeppad, heikikker en groene kikker gebonden aan open terreindelen, zoals open bos, heidevelden en zandverstuivingen. Ze planten zich voornamelijk voor in vennen.

Vissen

De beekprik komt in Nederland bijna niet meer voor. Met name verzuring/bemesting van de wateren en de barrières in de beken waar het visje in leeft zorgt ervoor dat het visje het moeilijk heeft in Nederland. De rivierdonderpad komt voor in ondiep onvervuild, zuurstofrijk stromend water met afwisselend zand-, grind- en steenbodem en schuilgelegenheid in de vorm van takken en boomwortels. De vis komt ook voor in het IJsselmeer, andere grote meren en in rivieren op plaatsen met puin en basaltblokken (dijktaluds, kribben). Kanalisatie van beken vormt een bedreiging voor de populaties rivierdonderpaden in de Nederlandse beken. Deze vissoort is daarom in beken zeldzaam geworden.

Dagvlinders

Het stuwwallandschap herbergt veel dagvlinders die zijn gebonden aan (kleine) heidevelden en heischrale bermen. Naast vrij algemene soorten als kleine vuurvinder, hooibeestje, bruin zand-

oogje, zwart sprietdikkopje, groot dikkopje en heivlinder betreft dit ook een aantal zeldzame soorten. Dit zijn de soorten bospareldmoervlinder, groentje, bruine vuurvlinder, heideblauwtje, kommavlinder en aardbeivlinder.

Beheer van natuurwaarden

De bossen en heidevelden worden beheerd door diverse instanties: Staatsbosbeheer, Het Gelders Landschap, gemeente Epe, Ministerie van Defensie, Vitens NV en particulieren.

Ontwikkelingen

Het aandeel natuurlijk bos op de Veluwe zal vergroot worden. Dit betekent onder meer dat het bos zal gaan bestaan uit hier van nature thuishorende loofboomsoorten en dat het bos een evenwichtige leeftijdsopbouw krijgt. Dit kan zo ook een positieve invloed uitoefenen op de kwalificerende vogelsoorten inzake de Vogelrichtlijn. In het Gebiedsplan Natuur en Landschap Veluwe zijn de enclaves Gortel en Niersen aangewezen als zoekgebied voor landschapsbeheer, kleinschalige natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer. Het streven is om het beheer te richten op behoud en herstel van het karakteristieke landschap, dat onder meer bestaat uit de afwisseling van kleine oude essen, graslanden en houtwallen. De droge enclaves zijn verder onder meer van belang als voedselgebied voor grof wild en das en als groeiplaats voor vegetatie van droge gronden. Het overgrote deel van de Veluwe is aangewezen als een zoekgebied voor omvorming van bestaande natuur. Waar nodig zullen met het oog op de zonering van de recreatie op de Veluwe zandwegen permanent of periodiek afgesloten worden voor gemotoriseerd verkeer. Een aantal wegen is nu reeds afgesloten. Daarnaast wordt door de aanleg van fietspaden het recreatieve fietspadennetwerk uitgebreid.

3.4.2. Natuurwaarden in het dekzandlandschap

Het dekzandlandschap kent een grote afwisseling in onder meer bodem, grondwaterstand en landgebruik. De natuurwaarden in dit gebied hebben een sterke verwevenheid met de landbouw. Door de aanwezige beken en wetingen (inclusief het Apeldoorns Kanaal) en de optredende permanente kwel heeft dit gebied hoge natuurwaarden. De natuurwaarden hangen sterk samen met het Centraal Veluws Natuurgebied (onder meer uitwisseling van diersoorten). Dit landschap bevindt zich globaal tussen de Vogelrichtlijngebieden "de Veluwe" en "de IJssel".

Flora

De in botanisch opzicht meest waardevolle situaties zijn natte graslanden (met kwel), droge graslanden en waterlopen (beken, sloten en wetingen).

Natte landnatuur

Natte landnatuur komt voornamelijk voor in overgangsgebieden. Voorkomende natuurtypen kunnen zijn broekbos, vochtig schraalgrasland, moerasruigte, natte hei, ven en veengebied. De vochtige schraalgraslanden zijn grotendeels verdwenen. De gebieden zijn afhankelijk van een of meerdere kwelsystemen en hierdoor is de grondwaterstand erg ondiep. De in deze gebieden voorkomende vegetaties hebben voornamelijk een hoge waarde. Door de kwel en waterafhankelijke vegetatie zijn de voorkomende waarden erg gevoelig voor ingrepen.

Voor sommige gebieden, zoals het Wisselse Veen, hebben natuurherstelprojecten plaatsgevonden. Sommige andere gebieden bevinden zich verspreid tussen (voormalige) landbouwgronden. De waardevolle vochtgebonden flora binnen deze natuurwaarde is nu vaak beperkt tot enkel de natte landnatuurgebieden. Naast deze gebieden komen ook perceelsranden en oevers van beken, sprengen en andere waterlopen voor die hier onder vallen. Voorkomende plantensoorten zijn onder meer moerasviooltje, blauwe knoop en tormentil. De natte landnatuurgebieden zijn weergegeven op afbeelding 5a, natuurwaarden (flora).

Droge graslanden

De droge, schrale graslandvegetaties zijn door bemesting van de percelen alleen nog te vinden op perceelsscheidingen, greppelkanten en wegbermen. In wegbermen met een relatief voedselarme bodem is nog op vrij veel plaatsen de Sint-Janskruidvegetatie te vinden met soorten als gewoon struisgras, Sint-Janskruid, muizeoor, zandblauwtje en grasklokje.

Waterlopen

In de beken, sloten en weteringen komen door de aanwezigheid van schoon kwelwater waardevolle waterplantenvegetaties voor met onder meer zeldzame soorten als duizendknoopfonteinkruid, groot bronkruid en klimopwaterranonkel. Op plaatsen waar het vegetatiedek door opschoning van sloten of door betreding door koeien is vernield, is de borstelbiesvegetatie te vinden met zeldzame eenjarige kruiden als borstelbies en liggend hertshooi.

Bossen

In het dekzandlandschap komen enkele bossen voor. Op vochtige bodem is het elzenvogelkersbos aanwezig en op natte gronden het elzenbroekbos. Een mooi voorbeeld van een elzenbroekbos is het Vossenbroek (A-locatie), het terrein wordt beheerd door het Geldersch Landschap. De meest voorkomende boomsoort in dit bos is de zwarte els. Naast zwarte els komen boomsoorten voor als sporkehout, zachte berk, es, vogelkers en zomereik. Verder komen in het gebied bijzondere planten (onder meer koningsvaren en klimopwaterranonkel) en kwetsbare mossen voor.

Houtwallen en houtsingels

In het dekzandlandschap zijn houtwallen en -singels min of meer de enige natuurlijke milieus binnen de cultuurgronden. Houtwallen vervangen de natuurlijke struwelen die vrijwel geheel zijn verdwenen. Houtwallen zijn met name van belang voor struweelsoorten als (tweestijlige) meidoorn en diverse rozensoorten.

Fauna

Door de grote afwisselingen en door de relatie met het Centraal Veluws Natuurgebied is het dekzandgebied een waardevol leefgebied voor een groot aantal diersoorten.

Zoogdieren

In het gebied komen marterachtigen voor als das, boommarter, bunzing, hermelijn en wezel. Deze roofdieren vervullen een belangrijke ecologische functie. Verspreid door het gehele gebied komen onder meer ree, haas, vos en egel voor.

In het weteringengebied waar voldoende kwel optreedt, leven nog waterspitsmuizen (Rode lijst: kwetsbaar). Deze soort is het gehele jaar afhankelijk van schoon water en is te vinden op plekken waar de kwel sloten in de winter niet bevroren. Rosse woelmuis, bosmuis, dwergmuis, bosspitsmuis, huisspitsmuis en dwergspitsmuis vinden in het dekzandgebied een geschikte leefomgeving als door heggen, houtwallen of bosjes enige beschutting is. In de open gebieden zijn de veldmuis en de aardmuis talrijker. Muizen vormen een belangrijke voedselbron voor de torenvalk en de kerkuil. In het dekzandgebied komen vleermuisensoorten voor als gewone en ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, bosvleermuis, laatvlieger, watervleermuis, franjestaart, baardvleermuis en gewone grootoorvleermuis, waarvan de laatste drie soorten op de Rode lijst voorkomen. Veel vleermuizen zijn gebonden aan een kleinschalig landschap.

Vogels

Het dekzandgebied is van groot belang voor vogels. De natte graslanden in het Oenerbroek en het Emsterbroek zijn belangrijke broedplaatsen voor weidevogels. In deze gebieden broeden onder meer grutto, tureluur, kievit en scholekster. Door het voorkomen van de grutto (kwalificeerende vogelsoort inzake de Vogelrichtlijn) dienen de gebieden waar deze soort voorkomt beschermd te worden. Het Tongerensche Veen en het Wisselsche Veen zijn ook belangrijke vogelgebieden, onder meer voor kievit, wulp, patrijs en buizerd. Daarnaast kent het gebied Dijkhuizen-Vemde een groot aantal broedvogels, zoals spotvogel, grauwe vliegenvanger en steenuil. In het gebied bij de Vossenbroek komen patrijs, grote karekiet, geelgors, steenuil en groene specht voor. De sprengen en beken zijn een belangrijke biotoop voor onder meer de ijsvogel.

Amfibieën en reptielen

In het dekzandgebied komen onder meer de volgende amfibieën en reptielen voor: groene kikker, bruine kikker, kleine watersalamander, gewone pad, kleine hagedis, hazelworm en ringslang. Hazelworm en ringslang zijn bedreigde tot ernstig bedreigde soorten in Nederland.

Dagvlinders

Enkele dagvlinders die in het dekzandgebied voorkomen zijn aardbeivlinder, oranjetip, heideblauwtje, gewoon blauwtje, bont zandoogje, koevinkje, bruin zandoogje, groentje, hooibeestje en groot dikkopje.

Beheer van natuurwaarden

Stichting Het Geldersch Landschap beheert enkele natte landnatuurgebieden, namelijk het Wisselsche Veen (onder meer enkele heischrale graslanden), Tongerensche veen, Dijkhuizen, Pollensche Veen, Vossenbroek, Nijmolense Beek en Korte Broek (allen kwelgebieden). Daarnaast heeft de Stichting ook de Paal- en Vlasbeek en het Hanendorp in beheer.

Het gaat om reeds aangekochte gedeelten van reservaatgebieden die door de provincie Gelderland zijn aangewezen in het kader van de Relatienota. Het botanisch beheer staat in het teken van extensieve beweiding of beheer zonder bemesting met late maai- en weidedata (verschraling, randbeheer, akkerbeheer). Naast Het Geldersch Landschap dragen de agrariërs in de relatienotagebieden bij aan het beheer van natuur- en landschapswaarden. Dit gebeurt door het op vrijwillige basis afsluiten van een beheersovereenkomst met de overheid. Staatsbosbe-

heer beheert het bosrijke natte landnatuurgebied het Vossenbroek. De gemeente Epe beheert enkele objecten, waaronder de Renderklippen en de Woldberg Heide. Daarnaast zijn enkele landgoederen in particulier eigendom.

Ontwikkelingen

In het dekzandlandschap zijn door de provincie Gelderland plannen voorbereid om het aantal hectaren natuurontwikkelingsgebied en agrarisch natuurbeheer uit te breiden. De uitvoering van de plannen zal gedeeltelijk plaatsvinden in landinrichtingsverband. De geplande hectaren natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer zijn hoofdzakelijk gelegen in de beekdalen en kwelgebieden aan de rand van de Veluwe, zoals het Tongerensche Veen, het Wisselsche Veen, het Pollensche Veen en het Korte Broek bij Vaassen. Op kansrijke plekken zal ontwikkeling plaatsvinden van soortenrijke natte schraallanden, broekbos of moeras. Langs beken en weteringen zullen op diverse locaties natuurvriendelijke oevers worden aangelegd.

3.4.3. Natuurwaarden in het rivierkleigebied

De natuurwaarden in het rivierkleigebied zijn voornamelijk gelegen in de uiterwaarden van de IJssel. De natte binnendijkse graslanden zijn van belang voor veel voorkomende (kwalificerende) (weide)vogelsoorten al dan niet inzake de Vogelrichtlijn.

Flora

IJsseluiterwaarden

De floristische waarden hangen nauw samen met de aanwezigheid van de IJssel en de jaarlijkse overstromingen. De uiterwaarden van de IJssel (Welsumerwaarden) omvatten zowel hooggelegen als laaggelegen graslandpercelen. De graslanden bestaan voornamelijk uit vochtminnende vegetatietypen met onder meer tweerijige zegge, zeegroene muur en knolboterbloem. In deze uiterwaarden ligt een vrij brede rivierstrang met een bijzondere moerasvegetatie bestaande uit onder meer zwanebloem, slijkgroen en moeraskruiskruid. Zowel in het dijktaalud als op de kade langs de IJssel en rond de zandwinplas komen bijzondere stroomdalplanten voor als sikkelklaver, bevertjes, echte kruisdistel en zachte haver. In enkele plassen komen minder algemene waterplanten voor, waaronder pijlkruid, watergentiaan en waterviolier. In de uiterwaarden komt spontaan ontwikkeld nat schietwilgenbos voor rondom de plassen. Ook de meidoornheggen met onder meer eenstijlige meidoorn, hondsroos en gewone vlier dragen bij aan de natuurwaarden in de uiterwaarden.

Binnendijkse gronden

De binnendijkse gronden bestaan voornamelijk uit natte graslanden. De botanische betekenis van deze gronden is beperkt. Hier en daar komt een populierenbosje voor. Met name de (oevers van de) weteringen hebben bijzondere vegetaties: puntig fonteinkruid, glanzig fonteinkruid, haarfonteinkruid, watergentiaan, holpijp, klimopwateranonkel, borstelbies.

Fauna

Zoogdieren

De IJsseluiterwaarden vormen het foerageergebied voor ten minste zes soorten vleermuizen. Het zijn watervleermuis, meervleermuis, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis. De laatste twee soorten verblijven doorgaans in boomholten. Voor andere soorten dienen onder meer oude boerderijen in de directe omgeving als verblijfplaats. In het gebied komen verder voor: ree, vos, haas en marterachtigen. In jaren zonder of met geringe overstromingen kunnen de aantallen muizen, spitsmuizen en mollen sterk oplopen.

Vogels

De uiterwaarden van de IJssel en het Voorbroek zijn vanwege de openheid, rust en waterhuishouding gebieden met een relatief hoge dichtheid aan (weide)vogels. Omdat alle hier voorkomende natuurwaarden vallen onder het Vogelrichtlijngebied de IJssel is dit gebied door het voorkomen van een aantal kwalificerende en drempeloverschrijdende vogelsoorten van internationaal belang voor de vogelpopulaties.

De IJssel kwalificeert zich als een speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de kleine zwaan, kolgans, smient, slobend, meerkoet en grutto die het gebied benutten als overwinteringsgebied en/of rustplaats. Het gebied kwalificeert zich tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden, dan wel pleisterplaatsen voor wilde zwaan, kwartelkoning, reuzenster en ijsvogel.

Dagvlinders

In het rivierkleilandschap komt een groot aantal vlindersoorten voor.

Amfibieën en reptielen

De plassen in de uiterwaarden zijn van belang als voortplantingsgebied voor amfibieën: kleine watersalamander, gewone pad, bruine kikker, groene kikker en rugstreeppad.

Beheer van natuurwaarden

Het beheer van het richtlijngebied de IJssel is in het algemeen gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de vogelkundige waarden van het gebied. Een groot deel van de uiterwaarden is in eigendom en wordt tevens beheerd door Staatsbosbeheer. De binnendijkse graslanden worden beheerd door agrariërs. Het hoge grondwaterpeil draagt bij aan het belang van deze graslanden voor de daar voorkomende vogels die al dan niet kwalificerend inzake de Vogelrichtlijn zijn. Veel van deze soorten prefereren plas-drassituaties die tijdens overstromingen op veel plaatsen in de uiterwaarden optreden.

Ontwikkelingen

De Welsumer Waarden maken deel uit van het natuurontwikkelingsproject Duursche Waarden. Dit natuurontwikkelingsproject heeft als doel het herstellen en completeren van het hoogdynamisch, natuurlijk riviersysteem in de uiterwaarden tussen Deventer en Wijhe. Hierdoor kunnen

bepaalde kwalificerende vogelsoorten (inzake de Vogelrichtlijn) gaan toenemen of andere kwalificerende vogelsoorten zich gaan vestigen, zoals de kwartelkoning.

Het Voorbroek is in het Gebiedsplan Natuur en Landschap aangewezen als een gebied waar maximaal circa 20-30% van het gebied in aanmerking komt voor subsidies voor agrarisch natuurbeheer, de aanleg van kleinschalige landschapselementen en natuur. Met het oog op de gewenste veiligheid bij hoog water wordt het dijktraject Epe-Nijensteen-Veessen verbeterd. Doelstelling is dat ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden zoveel mogelijk worden ontzien. Voor de nieuwe dijktraluds worden de potenties voor de ontwikkeling van stroomdalflora optimaal benut.

3.5. Landbouw

In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van de landbouwsituatie in de gemeente Epe. Voor het gehele plangebied komen aan de orde het grondgebruik, de agrarische bedrijfstypen en de bedrijfsomvang. Daarna wordt per deelgebied ingegaan op de structuurkenmerken van de landbouw en de perspectieven voor de (blijvende) agrarische bedrijven. In paragraaf 3.5.5. worden de externe productieomstandigheden beschreven, alsmede de knelpunten die daarbij door de agrariërs worden ondervonden. In paragraaf 3.5.6. wordt de mest- en ammoniakproblematiek beschreven. Tenslotte worden in paragraaf 3.5.7. de te verwachten ontwikkelingen geschetst.

3.5.1. Grondgebruik

Epe neemt met 15.725 ha ongeveer 3 procent van het Gelderse grondoppervlak in. Het grondgebied van de gemeente Epe bestaat voor iets minder dan een derde deel uit agrarisch gebied en heeft een relatief grote oppervlakte bos en natuur.

Cultuurgrond

De cultuurgrond die in agrarisch gebruik is bestaat voor ruim driekwart uit grasland en voor minder dan een kwart uit akkerland. De oppervlakte braakland is zeer gering. De oppervlakte tuinbouw neemt toe. In tabel 3.2 is het agrarisch grondgebruik in hectaren weergegeven over de loop van meerdere jaren.

Tabel 3.2. Ontwikkeling agrarisch grondgebruik in hectaren 1996-2002

Agrarisch grondgebruik	1996	1998	2000	2002
grasland	3.678	3.659	3.487	3.468
akkerbouw	986	981	1020	931
tuinbouw	50	57	81	113
braakland	5	9	9	2
Totaal cultuurgrond	4.719	4.706	4.721	4.573

3.5.2. Agrarische bedrijven

Het totaal aantal agrarische bedrijven in de gemeente Epe bedraagt 295 in het jaar 2002 (zie tabel 3.3.), merendeels graasdierbedrijven en met name melkveehouderijbedrijven. De melkveehouderij is dan ook de belangrijkste agrarische bedrijfstak in Epe. De intensieve veehouderij (hokdierbedrijven) vormt samen met de combinatiebedrijven de op - grote afstand van de graasdierbedrijven - één na grootste agrarische productietak in Epe. Deze sector omvat varkens en pluimvee. Ongeveer de helft van de intensieve veehouderijbedrijven is varkenshouderij met het accent op fokvarkens. Pluimvee heeft een aandeel van ongeveer 30 procent.

Tabel 3.3. Ontwikkeling aantal agrarische bedrijven 1996-2000

Hoofdbedrijftypen	1996	1998	2000	2002
akkerbouwbedrijven	9	7	9	8
tuinbouwbedrijven met blijvende teelt	18	16	14	13
graasdierbedrijven	291	273	250	225
hokdierbedrijven	38	39	31	26
combinaties	41	37	27	23
Totaal aantal	397	372	331	295

Bron: CBS

3.5.3. Bedrijfsomvang

De omvang (economische betekenis) van een agrarisch bedrijf en van groepen bedrijven wordt uitgedrukt in Nederlandse grootte-eenheden (nge). Door het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) wordt als vuistregel voor het behalen van een inkomen voor een gezinsbedrijf minimaal 70 nge aangehouden. Dit inkomen is vergelijkbaar met een CAO-loon. Uit tabel 3.4. blijkt dat, uitgedrukt in nge, Epe naar verhouding een zeer groot aantal kleine bedrijven (met minder dan 40 nge) kent. In feite zijn lang niet al deze bedrijven aan te merken als een echt bedrijf, omdat in de tellingen ook hobbymatige activiteiten zijn meegenomen.

Tabel 3.4. Ontwikkeling bedrijfsomvang (nge) 1996-2002

nge-klasse	1996	1998	2000	2002
3-40 nge	247	230	197	189
40-70 nge	64	60	45	45
70-150 nge	79	73	78	54
> 150 nge	7	9	11	7
Totaal agrarische bedrijven	397	372	331	295

Bron: CBS

Uitgesplitst naar hoofdbedrijftypen blijkt dat binnen de agrarische sector hokdierbedrijven en tuinbouwbedrijven de hoogste gemiddelde omvang, uitgedrukt in nge, hebben (zie tabel 3.5.). Met name akkerbouwbedrijven en graasdierbedrijven scoren laag. Vooral in de laatst genoemde bedrijfstak is het aandeel neven- en hobbybedrijven groot.

Tabel 3.5. Ontwikkeling bedrijfsomvang (nge) per hoofdbedrijftype 1996-2002

Hoofdbedrijftypen	bedrijfs- omvang	gem. per bedrijf	bedrijfs- omvang	gem. per bedrijf	bedrijfs- omvang	gem. per bedrijf	bedrijfs- omvang	gem. per bedrijf
	1996		1998		2000		2002	
akkerbouwbedrijven	79	9	89	13	228	25	75	9
tuinbouw met blijvende teelt	1.001	56	1.397	87	2.058	147	2.804	215
graasdierbedrijven	10.677	37	10.588	39	9.910	40	8.009	36
hokdierbedrijven	2.617	69	2.597	66	2.572	83	2.427	94
combinatiebedrijven	1.692	41	1.544	42	1.319	49	786	34
Totaal agrarische bedrijven	16.066	42	16.215	49	16.088	69	14.100	78

Bron: CBS

3.5.4. Deelgebieden

In deze paragraaf komen enkele structuurkenmerken van de deelgebieden in Epe aan de orde, alsmede de toekomstperspectieven tot 2005. De indeling in deelgebieden en de gegevens over de kenmerken zijn afkomstig uit de Landbouwvisie Epe (LEI-DLO)¹. Vergelijking van de gegevens in de paragraaf 3.5.3. en 3.5.4. is in beperkte mate mogelijk, omdat het CBS en het LEI verschillende indelingen hanteren en de Landbouwvisie Epe uit 1994 dateert. Ondanks het feit dat de gegevens uit de Landbouwvisie wat verouderd geven ze toch nog een goed beeld van de toekomstverwachtingen voor de landbouw in Epe. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de structuurkenmerken. De meest typerende gegevens uit deze bijlage komen hieronder, bij de beschrijving van de deelgebieden aan de orde. Het agrarisch deel van de gemeente Epe is ingedeeld in de volgende deelgebieden (zie afbeelding 6):

- ♦ *Broeklanden;*
- ♦ *Dorpsrandgebieden;*
- ♦ *Centraal landelijk gebied;*
- ♦ *Noordelijk enkengebied;*
- ♦ *Veengebieden;*
- ♦ *Bosrandgebieden;*
- ♦ *Uiterwaardengebied.*

Het uiterwaardengebied blijft buiten beschouwing. In dit deelgebied zijn geen bedrijven gevestigd. Het gebied maakt bovendien deel uit van het natuurontwikkelingsproject Duursche Waarden. Op termijn zal het grootste deel van dit gebied aan het normale landbouwkundig gebruik worden onttrokken.

Broeklanden

Kenmerken

De Broeklanden is het grootste deelgebied (1.800 hectare cultuurgrond) en telt het grootste aantal agrarische bedrijven. Ongeveer tweederde deel van de bedrijven bestaat uit melk-

¹ De gegevens over de gemiddelde bedrijfsomvang uit de landbouwvisie Epe (1994) zijn volgens de vuistregel van het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) omgerekend van sbe naar nge.